

YHTEINEN TAHTOTILA EU-POLITIIKASTA 2010-LUVULLA

Finlandia-talo, 2.2.2009

Jorma Ollilan puheenvuoro

”Euroopan unioni globaalina toimijana”

Menettääkö Eurooppa vaikutusvaltaansa?

(muutosvarauksin)

”Eurooppa menettää vaikutusvaltaansa globaalina toimijana” – näin synkän arvion Euroopan asemasta 2025 maalaa Yhdysvaltojen tiedusteluneuvoston Global Trends – raportti.

”Vuonna 2025 EU:lla arvellaan olevan vielä pitkä matka tavoitteeseensa rakentaa unionista yhtenäinen ja vaikutusvaltainen maailmanpolitiikan toimija. Pahimmassa tapauksessa Eurooppa jää ontuvaksi jättiläiseksi, jonka kaikki energia menee sisäiseen kiistelyyn ja jäsenmaat keskittyvät ajamaan vain omia etujaan. Samoin ulkopolitiikan hoidossa määräävät suurten jäsenmaiden kansalliset intressit. Turkin EU-jäsenyys nähdään testinä unionille, ja miten se hoidetaan vaikuttaa EU:n ja islamilaisen maailman suhteisiin. EU on 2025 edelleen vahvasti riippuvainen Venäjän energiasta. Valta siirtyy lännestä itään ja ei-valtiolliset toimijat vahvistuvat. EU on tuomittu sivustakatsojan rooliin.”

Näin harmaata tulevaisuuskuvaa maalailaan Atlantin toisella puolella.

Kysymys kuuluu: haluaako EU tosissaan olla vahva ja yhtenäinen toimija? Mikä on unionin tahtotila pidemmällä tähtäimellä? Mitä Euroopan johtajien tulisi tehdä, jotta EU kykenee luomaan halutunlaisen tulevaisuuden?

Tämä on lähtökohtana myös EU:n pohdintaryhmässä, jossa tehtäväksemme on annettu Euroopan haasteet pidemmällä tähtäimellä 2020 - 2030.

Eurooppa tarvitsee vahvaa johtajuutta. Presidentti Sarkozyn toiminta – josta voidaan toki olla montaa mieltä – osoitti ne hyödyt, joita vahva ja nopealiikkeinen johtaja voi saada aikaan. Unionin tehokas toiminta Georgian sodassa, määrätietoiset toimet rahoituskriisissä ja EU:n energia- ja ilmastopakettista sopiminen ovat tuloksia, jotka vahva johtaja voi saavuttaa, ja joista hyötyy koko unioni.

Euroopan vaikutusvaltaan kansainvälisillä areenoilla vaikuttaa myös se, millaiseksi tulevaisuuden kansainvälinen järjestys rakentuu. Eurooppalaiset osaavat operoida parhaiten multilateraalissa maailmassa, jossa toimitaan yhteisten sääntöjen pohjalta.

Mutta ovatko Aasian maat ja muut nousevat taloudet yhtä halukkaita tai kyvykkäitä toimimaan yhteistyössä YK:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen kautta?

Useat tarkkailijat maalaavat tulevan maailman multipolaarisena, jossa valta on hajaantunut ja siirtynyt vaihteittain taloudellisen toimeliaisuuden mukana lännestä itään. Yhdysvallat olisi yksi näistä multipolaarin maailman toimijoista – tosin vielä kaikkein vaikutusvaltaisain.

EU:n on siis lunastettava paikkansa maailmanpolitiikan näyttämöllä. Näin on erityisesti nyt kun maailmantalous on murroksessa – mannerlaatat liikkuvat. Kärjistetyksi sanoen: Viime 15 vuoden globaali talousbuumi on ollut yhtäältä velkaantuvien amerikkalaisten kuluttajien ja toisaalta tehokkaiden kiinalaisten tavarantuottajien aikaansaama. Eurooppa on ollut kankean taloutensa ja heikon kilpailukykyensä kanssa ellei nyt sivustakatsoja niin ainakin toisen viulun soittaja. Globaalin talouskriisin myötä roolit määritellään lähivuosina uudelleen. Tämä on todellinen mahdollisuus Euroopalle. Tilanne vaatii vahvaa tahtotilaa ja toimintakykyä EU:lta.

Viime aikoina on kovasti vilkastunut ns. Global Governance –keskustelu. Usein nostetaan esiin G8:n roolin korvaaminen G20-ryhmän vahvemalla yhteydenpidolla. Miten EU toimisi tässä tilanteessa? Mitä tämä tarkoittaisi pienen Suomen kannalta?

Miten tahansa maailmaa tarkasteleekin, näyttää selvältä, että uusien globaalien toimijoiden vahvistuessa, on entistä tärkeämpää, että Yhdysvallat ja Eurooppa löytävät toisensa ja yhteisen sävelen keskeisimmissä kansainvälisissä kysymyksissä. "Amerikalla ei ole parempaa kumppania kuin Eurooppa", totesi presidenttiehdokas Barak Obama alkusyksystä Berliinin puheessaan.

Globaali vaikutusvalta edellyttää unionilta vahvaa politiikkaa

Globaalisti vaikutusvaltaisen Euroopan unionin luominen edellyttää myös sisällöllisesti vahvaa agenda. Unionin on kyettävä vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin vahvalla ja yhtenäisellä politiikalla. Toisaalta on oltava viisautta jättää asiat, joista parhaat päätökset syntyvät lähellä kansalaisia, jäsenmaiden päätettäväksi.

Energia ja ilmastonmuutos ovat globaaleja ongelmia, jotka vaativat globaaleja ratkaisuja. On tärkeää tunnustaa, että EU on pystynyt USA:ta ja muita keskeisiä toimijoita selkeämpiin vahvoihin linjauksiin ilmastopolitiikassa, vaikka yhtenäinen energiapolitiikka onkin hakusessa. Nyt tiedetään mitä pitää tehdä. On globaalin ratkaisumallin ja konkretian aika. Tie kohti Kööpenhaminaa on kuitenkin kivinen ja työläs.

Vesi on osa ilmasto- ja energiapolitiikkaa. Öljyn hinnasta puhutaan paljon, mutta vesi on kalliimpaa kuin öljy. Pullotettu vesilitra maksaa enemmän kuin litra öljyä. Energian kulutuksen kasvu tarkoittaa myös kasvavaa veden kulutusta. On arvioitu, että vuonna 2030 vettä käytetään 40 % enemmän kuin nyt.

Mark Twain totesi jo 1800-luvulla oivaltavasti: "Whisky is for drinking, but water is for fighting over." Monen analyttikon mielestä Darfurin kriisin ydin on vesi.

Valitettavasti samalla tavoin tulemme vasta lähitulevaisuudessa kohtaamaan varsinaisen globaalin ruokakriisin. Viimeiset FAO:n selvitykset osoittavat tämän tosiasian ja myös sen, ettei syynä ole kysynnän ja tarjonnan häiriöt tai trendipoikkeamat, vaan poliittiset päätökset, jotka tähän tilanteeseen ovat johtaneet. Tässä on selkeä lisähaaste myös EU:n maatalouspolitiikalle.

Demografiset seikat tulevat jatkossa olemaan tärkeitä. Euroopan pärjääminen riippuu myös siitä, miten se onnistuu vastaamaan ikääntymisen tuomiin haasteisiin. Maahanmuuttoa ei pidä nähdä ainoastaan haasteena integroida maahanmuuttajat osaksi yhteiskuntaa, vaan kysymyksenä siitä, miten Eurooppa voi houkutella parasta osaamista. Eurooppa tarvitsee dynamiikkaa ja tässä on yksi mahdollisuus.

Koulutuksen rooli korostuu edelleen jatkossa. Maailman parhaat yliopistot löytyvät Yhdysvalloista – eurooppalaiset eivät paria poikkeusta lukuun ottamatta löydy listan kärjestä. Euroopan on kyettävä vastaamaan tähän haasteeseen. Investointi inhimilliseen pääomaan on otettava vakavasti asialistalle suurena eurooppalaisena haasteena.

EU:n osattava välttää talouskriisin sudenkuopat

Yhdysvalloista alkanut rahoitusmarkkinoiden kriisi on syventynyt laajaksi talouskriisiksi. Taloustieteilijät eivät osanneet ennakoida tulevaa, ja nyt ollaan kuin eksyneet hapuilemassa tietä takaisin. Kenen käsissä ovat ratkaisun avaimet, jos kenenkään?

Kukaan ei näissä oloissa voi varmuudella arvioida näköpiirissä olevien ongelmien syvyyttä ja kestoa.

Mutta on asioita ja toimia, joihin turvautumalla voidaan tehdä enemmän hallaa kuin hyvää. Otan esille muutaman sudenkuopan, joita täytyy välttää:

Nykyinen järjestelmä mahdollisesti sääntelyn eroja hyödyntävät rahoitustoimet, jotka viime vuosina ovat ruokkineet "varjopankkijärjestelmien" toimintaa, yletöntä riskinottoa sekä kuplataloutta. Rahoitusmarkkinoille tarvitaan kattavaa sääntelyä, jossa ovat mukana kaikki instrumentit, instituutiot ja merkittävimmät alueet. Vaarana on pelkkä sääntelyn lisääminen, kun tarvitsemme nimenomaan parempaa sääntelyä. Tarvitaan myös läpinäkyvyyttä, jossa eri instrumenttien ominaisuudet ja riskit voidaan tunnistaa.

Hallitusten ja julkisen vallan roolin kasvattaminen pitkällä aikavälillä yritysten ja pankkien johdossa ei ole ratkaisu. Yritystoiminnan johtaminen vaatii aivan erityistä kokemusta ja osaamista.

Luopuminen euroalueen ja keskuspankkien itsenäisyydestä ja sisämarkkinoiden toiminnan turvaavista säännöistä toisi vain lisää ongelmia. Markkinoilla kaivataan tässä tilanteessa järjestystä ja ennakoitavuutta.

Kaikkia protektionistisia pyrkimyksiä on syytä vastustaa. Emme saa unohtaa sitä hyvinvointia ja talouskasvua mitä avoin markkinatalous, ulkomaankauppa ja teknologiakehitys ovat tuoneet viimeisten 20 vuoden aikana.

Toivottavasti kykenemme vastedes sovittamaan paremmin yhteen dynaamiset ja innovatiiviset rahoitusmarkkinat ja makrotaloudellisen vakauden. Tämä on syytä ottaa tavoitteeksi, kun katsomme vallitsevaa talouskriisiä pidemmälle.

* * *

Euroopalla on seuraava kahden vuoden aikana edessään vaikeat ajat. Edessä on parhaimmillaankin syvä ja pitkä taantuma, joka tulee heijastumaan työttömyyden merkittävänä kasvuna. Tämä lähtökohta tekee seuraavan vuosikymmenen ja Suomen EU-politiikan tärkeimpien tavoitteiden arvioinnista haastavamman. Meidän tulisi katsoa yli sen, mitä päivän lehdet juuri tänään kirjoittavat.